

عنوان

تجارب برتر در حوزه مدیریت کلاس

دفتر آموزش متوسطه نظری

دبیرخانه کشوری توسعه شایستگی های حرفه ای معلمان

(مستقر در استان زنجان)

دبیر

ایوب حمزه‌ای

دبیر علوم اجتماعی استان آ.غ شهرستان اشنویه

۰۹۱۴۱۶۸۳۹۰۰

زمستان ۹۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

عنوان صفحه

۴	چکیده
۵	مقدمه
۶	تجربیات تدریس و مدیریت کلاس
۸	تجربه کلاس پادگانی در مدیریت کلاس
۹	تجربه رابطه صمیمی با دانش آموزان در مدیریت کلاس
۱۰	تشویق و تاثیر آن در مدیریت کلاس
۱۴	تجربه تشویق در کلاس
۱۶	طرح اتاق فکر چند منظوره برای مدیریت بهتر
۱۹	پیشنهادات
۲۱	نتیجه گیری
۲۲	فهرست منابع و مآخذ

« رمز موفقیت در هر کاری عاشقی است »

➤ وظیفه یک معلم، علاوه بر آموزش مطالب، تربیت علمی و اخلاقی شاگردان و آماده کردن آنها برای زندگی است.

مطالبی که ما در کلاس هایمان می گوئیم همانند آنچه شنیدیم، پایداری چندانی در ذهن ها ندارد اما اگر بتوانیم روش های خلاقانه ای را به کار ببندیم و نگاه متعالی به علم، زندگی و هستی را به شاگردانمان یاد دهیم، دانشی پایدار به آنها داده ایم.

معلم به عنوان راهنما و عنصر کلیدی در تعلیم و تربیت دارای نقشی اساسی در فرآیند یاددهی - یادگیری است و این نقش مهم بیشتر از آن جهت مورد توجه است که عمده اهداف نظام آموزشی با پویایی، برنامه ریزی، هدایت، تدبیر و اهتمام وی محقق می شود و موفقیت معلم در تحقق اهداف تعلیم و تربیت به میزان موثر و جذاب بودن شیوه ها و فعالیت های وی بستگی دارد. معلمی عشق درون می خواهد هر که را که هوای سوختن نیست بگویند از این وادی برود. وقتی سخن از تجربه به میان می آید، وجودم را همچون منبعی عمیق تصور می کنم که سرشار از اندوخته ها و گنجینه های عظیم است.

در این مقاله سعی بر بررسی و بازگو کردن یکی از روش های تجربه موثر و مفید در جریان تدریس و مدیریت کلاس با توجه به زمینه اجتماعی و سرمایه اجتماعی^۱ دانش آموزان و خانواده آنها است. این مجموعه تدوین تجربه تدریس در مقطع متوسطه دوم در یکی از دبیرستان های استان آذربایجان غربی شهرستان اشنویه تنظیم شده است. در ابتدا مقدمه ای مبنی بر لزوم و اهمیت مدیریت کلاس و تدریس برتر پرداخته می شود، سپس به بررسی انواع روش های به کار برده شده در فرایند تدریس جهت اداره بهتر کلاس و دانش آموزان و سپس نتیجه گیری و پیشنهادات می پردازد.

واژگان کلیدی

تعلیم و تربیت، تفاوت های فردی، تشویق، حفظ حرمت، مسئولیت، درک کردن، ایجاد فضای دوستانه

۱-Social capital

وقتی سخن از تجربه تدریس و بهترین تجربه تدریس به میان می آید اولین چیزی که به ذهن خطور می کند آن روش یا روشهایی است (خود ابداعی) که در کار تدریس به کار گرفته و بهترین نتیجه را در امر تعلیم و تربیت دانش آموزان گرفته اید. زندگی من از بهار جوانی با این تجارب شکل گرفت و تا خزان عمر همچنان به آنها افزوده خواهد شد و پربارتر خواهد گشت چرا که معلمی هر لحظه اش تجربه ای نو و تازه است. حتی هر شکست و ناکامی در آن نیز به تجربه ای جدید خواهد انجامید. من به عنوان یک معلم همیشه به کارم عشق ورزیده، می ورزم و خواهم ورزید و باور دارم که بهتر از این نیز خواهم شد.

آری، یک معلم باید هر لحظه در حال بالندگی و پیشرفت باشد. اندیشه ها و روش های کهن و تکراری و تاریخ مصرف گذشته را کنار گذاشته، افکار نو و بدیع در ذهن خود بیوراند. پس من هم در جهت یافتن اندیشه های تازه تلاش می کنم و تلاش خواهم کرد. ورود به شغل معلمی از آرزوهای دیرین این جانب بوده و بسیار با علاقه و با جدیت وارد این شغل شدم و مشکلات زندگی در روستاهای دور و چند پایه مرا خسته نمی کرد وقتی این نونهالان را که می بینم باشور و شوق به مدرسه ها می آیند هر روز به علاقه ی من زیاد تر می شد اما با خود می گفتم ای کاش مسؤلان بیشتر به فکر ما بودند که از نظر مادی و معنوی بیشتر به ما توجه می کردند.

سعی من این بوده که در مدیریت کلاس و تدریس و امتحان گرفتن از دانش آموزان، در عین رعایت اصول و عدم ساختارشکنی نُرم های رایج، روش های خاصی را به کار گیرم. برخی از این ها را وام دار اساتید خود و برخی را وام دار معلمان نمونه ام بوده ام که اکثرا از جانشان برای ما مایه می گذاشتند برخی نیز حاصل اندیشه و تجربه شخصی ام می باشد.

تجربیات تدریس و مدیریت کلاس

باید بگویم که در طی این چند سال تدریس آشنایی کم و بیش نسبی با روشهای ابتدا سنتی و بعد روشهای فعال و سپس نوین شخصا به این نتیجه رسیدم که هیچکدام از این روشها نمی تواند روش کامل و جامع و بدون نقصی باشد و به نظر این حقیر بهترین روش را معلم هنرمندی می تواند بیابد که ضمن آشنایی با تمامی روشها و الگوهای تدریس با توجه به خلاقیتی که دارد با درک زمان ، مکان ، شرایط و محتوایی که می خواهد تدریس نماید بهترین روش را بکار گیرد که به نظر من بهترین نمی تواند یکی از آن روشها و الگوها به تنهایی باشد و همیشه بهترین روش ترکیب روشها و بکارگیری چند روش است که با توجه به مزایا و معایب هر کدام از روشها بتوان به کمک دیگری معایب و نواقص روش قبلی را از میان برداشت . به این ترتیب که می توان برای تدریس یک موضوع درسی برای هرکدام از مراحل تدریس یک یا چند روش را بکار گرفت . مثلا برای ارزشیابی ورودی می توان از روش دریافت مفهوم و یا بارش مغزی استفاده کرد و در ادامه ارائه درس از روشهای دیگر و همچنین برای ارزشیابی پایانی و جمع بندی و حتی تعیین تکلیف ... حتی می توان با ترکیب چندین روش به یک روش جدید دست یافت.

سخن دیگر در رابطه با تثبیت یادگیری و ایجاد انگیزه در فراگیران ؛ بهترین انگیزه ایجاد حس نیاز است زیرا دانش آموز تا نداند مطلبی که می آموزد به چه کار می آید و چرا باید آن را یادبگیرد این حس در او بوجود نمی آید و علاقه ای برای یادگیری آن ندارد . شاید اگر مطالب را بصورت کاربردی به دانش آموزان آموخت به گونه ای که از او بخواهیم مطالب یادگرفته شده را در زندگی روزمره بکار گیرد یا حداقل بصورت مساله ای کاربردی مطرح شود ، این مشکل تا حدودی حل شود. به عنوان مثال در درس علوم دانش آموز انقباض و انبساط را می آموزد ؛ ولی نمی تواند مشکل لیوانی که درون لیوان دیگر گیر کرده را بر طرف نماید و یا با این روش هم علاقه بوجود می آید و هم یادگیری تثبیت می شود و هم هدف اصلی یادگیری علوم که همانا کاربرد آن در زندگی روزمره است را به صورت کاربردی می آموزد.

حال در مورد کلاس داری و رمز و رموز آن بگویم . مطمئنا هر معلمی دوست دارد کلاسی داشته باشد که بدون هرگونه شیطنت و سر و صدا ، دانش آموزان مرتب و منظم نشسته و به درس گوش دهند . ولی باید گفت که همیشه کلاس ساکت و آرام کلاس خوبی نیست و بالعکس . کلاس شلوغی که دانش آموزان سرو صدایشان در رابطه با درس و اهداف درس است بطور حتم از یک کلاس ساکت و آرام و فقط مستمع بهتر است . اگر شلوغی بخاطر تعامل و گفتگوی دانش آموزان پیرامون موضوع درسی باشد ، مطلوب و اگر شلوغی ربطی به درس نداشته باشد و علت آن ضعف معلم در کنترل کلاس باشد ، مسلما نا مطلوب است . البته این نکته گفته شده از بدیهیات روشهای فعال تدریس است . نکته ای که می خواهم بگویم یکی از روشهای کنترل کلاس یا همان فن کلاس

داری است که معلم چگونگی رفتار دانش آموزان و کلاس را در همان جلسه اول و برخورد اول تعیین می کند ، به بیان دیگر این جلسه اول و برخورد اول معلم با دانش آموزان است که تعیین می کند در آینده دانش آموزان چگونه رفتار کنند و کلاس چه وضعی داشته باشد! به این ترتیب که اگر معلم در همان جلسه اول انتظارات و قوانینی که می خواهد دانش آموزان رعایت کنند را برای دانش آموزان بیان کند و در رفتار هایش نشان دهد که این خواسته ها فقط شعار نبوده و مصرا نه رعایت آن نکات را خواستار است ، قطعاً دانش آموزان ، خود را ملزم به رعایت آنها می کنند . دیگر اینکه تجربه نشان داده که معلمی که خود با وقار و متانت و آرامش در کلاس درس حاضر شود و از صدای بلند و داد و بیدادهای بیجا پرهیز نماید این آرامش و متانت بر دانش آموزان نیز تاثیر خواهد گذاشت و باعث خواهد شد که آنها نیز در کلاس آرامش داشته و از سر و صدای بیجا و بی انضباطی پرهیز نمایند. تن صدای معلم در آرامش فراگیران بسیار موثر است.

از دیگر عوامل شلوغی و سروصدای بی مورد دانش آموزان بیکاری آنها و بلا تکلیفی آنهاست . دیگری خستگی است . به همین دلیل زنگهای آخر معمولاً این مشکل حادث تر است.

من در کلاس سعی می کنم فرایند یادگیری را تبدیل به واحد کار کرده و در اختیار فراگیران قرار دهم. سپس از آن ها می خواهم تا واحد کار را اجرا کنند. در حین انجام واحد کار مفهوم هدف در ذهن فراگیران نقش می بندد و آنها به بینش می رسند. من از فراگیران می خواهم مفهوم را به زبان خود تعریف کنند. انجام واحد کارها با شور و شوق همراه است و کلاس دچار خستگی نمی شود یعنی در کلاس نشاط آموزش به وجود می آید پس باید دانش آموز را شیفته کرد تا خودش راه را پیدا کند و متناسب با تواناییهای خود و امکانات خانواده راهی بیابد . اگر در کلاس شما دانش آموز ناهنجار یا نامنظمی (قلدری) وجود دارد که شما را کلافه کرده است می توانید در شروع چند جلسه کلاس کار حضور و غیاب دانش آموزان را به او واگذار کنید .تاثیر این کار شگفت انگیز است . اگر معلم ها سعی کنند می توانند در کلاس به جای اینکه روحیه دانش آموزان را تخریب کنند، روحیه آنها را تقویت کنند. چون دبیرستان یک مقطع حیاتی برای آینده دانش آموزان است و معلم باید یک چراغ روشن برای آنها باشند نه چراغ خاموش.

معمولاً دانش آموزان در نیمه کلاس خسته می شوند لذا همان لحظه که احساس کردید، از آنها بخواهید که در سر جایشان شروع به نرمش کنند. (حدود پنج دقیقه) مخصوصاً اگر ساعت اول درسی یادگرفتنی مثل درسی و... داشته باشند و شما قصد تدریس داشته باشید و یا آنها شب قبل دیر خوابیده باشند اگر همراه با خنده باشد بهتر است.

یکی از روشهایی که آموزش صحیح و ماندگار را در پی دارد طرح سؤال از دروسی است که تدریس می شود. به این منظور از دانش آموزان می خواهیم جعبه زیبایی به نام جعبه پرسش تهیه کنند (با سلیقه خودشان تزئین کنند. تصویر بزرگان و دانشمندان را روی آن بچسبانند یا آن را شبیه کتابخانه کوچک بسازند و...) پس از تدریس هر درس سؤالات آن درس را بنویسند و داخل جعبه بگذارند. این جعبه کاربردهای فراوانی دارد برای ارزشیابی تشخیصی و یا اجرای مسابقه و حتی امتحان میتوان از این جعبه بهره مند شد زیباترین جعبه هایی که سؤالات مفیدی هم داشته باشند تشویق شده و نمره می گیرند.

برخی از مهمترین مسائلی که در تعلیم و تربیت انسان ها به کار میروند عبارتند از

۱- ایجاد انگیزه، تشویق و ترغیب دانش آموزان

۲- حفظ حرمت و شخصیت دانش آموزان

۳- درک کردن دانش آموزان

۴- توجه به تفاوت های فردی دانش آموزان

۵- دادن مسئولیت به دانش آموزان

۶- ایجاد فضایی دوستانه صمیمی و محبت آمیز

تجربه کلاس پادگانی در مدیریت کلاس

در یکی از سال های مدرسه در مدرسه همکاری داشتم که عجیب اعتقاد داشت که دانش آموز باید از مدیر و معلم و مربی خود بترسد و به قول ایشان باید از آنها سم ببرد. و پیوسته می گفت: ((کلاه معلم باید پشم داشته باشد.)) و یا ((تا نباشد چوب تر فرمان نبرد...)) و حتی این طرز فکر ایشان سبب شده بود که بچه ها بیش از حد از او بترسند و به طریق مختلف (بیماری و ...) از کلاس درس او گریزان بودند و کلاس خود را به پادگان تبدیل کرده و ایشان چون یک سرهنگ نظامی بود. او به جای ایجاد انگیزه، ترس و تنبیه را سلاح کار خود قرار داده بود. با استفاده از جلسات شورای دبیران و مطرح کردن اینگونه مشکلات به صورت کلی و عمومی و اینکه معلم ماهر می تواند فضای کلاسی را برای خود و دانش آموزان بهشت سازد و به جای ترس و تنبیه ایجاد انگیزه کند. و همچنین در جلسه شورای دبیران مطرح شد که صندوق انتقادات و پیشنهادات که ماهی یک بار توسط مدیر باز می شد و پیشنهاد و انتقادات دانش آموزان با توجه به صلاحدید و انتخاب برای هر دبیر به صورت جداگانه و محرمانه به دبیر مربوطه ارائه می شود تا خود پیگیر مساله و احیانا تغییر رفتار مطلوب نماید که این دو یعنی جلسات شورای

دبیران و صندوق انتقادات و پیشنهادات تغییرات بسیار شگفتی در دبیر مربوطه ایجاد کرد و کلاس او به باغچه و او به یک باغبان تبدیل شود.

نشاط، تحرک، پویایی، شادابی و... از ویژگی‌های نسل جوان است و موافق طبع و مقتضیات فطری اوست. خمودگی، سستی، انزوا، بی‌حرکی، غمناکی، پژمردگی، آفت بزرگ و مانع عظیم رشد و شکوفایی و خلاقیت و کارآمدی نسل جوان است. جلوگیری از نشاط و شادابی جوانان و جلوگیری از بروز احساسات و هیجانات عاطفی آنان، موجب سرخوردگی و بروز بیماری حقارت و عقده‌های روحی و روانی است. اسلام دین زیبایی و نشاط و دینی آسان و منعطف است.

انبساط روحی، بهجت افزایی و خنده‌رویی از زمینه‌های رشد و شکوفایی جوان و زمینه‌ای برای تخلیه عقده‌های روحی و فشارهای روانی است.

تجربه رابطه صمیمی با دانش آموزان در مدیریت کلاس

تجربه دیگرم که احساس می‌کنم در بالا بردن سطح کیفی کارم و نیز در بیشتر شدن موفقیت‌م در امر تدریس مؤثر بوده است، برقراری روابط معقول و مناسب با دانش آموزان بود به گونه‌ای که همه در کلاس احساس امنیت و آرامش کرده و گاهی مهم‌ترین مسایل خود را به راحتی مطرح و با بنده در میان می‌گذاشتند. علاوه بر دانش آموزان بعضی از والدین نیز برای رفع مشکلات آموزشی و پرورشی فرزندشان مراجعه نموده و استمداد می‌کردند. اساساً برقراری ارتباط مناسب و شایسته با دانش آموز، می‌تواند یکی از مهمترین عوامل موفقیت هم برای معلم و هم برای دانش آموز باشد. این مسأله، چیزی است که حتی در تعالیم دینی ما نیز بر آن بسیار تأکید شده و حتی در سیره ی پیامبر اکرم نیز داستان‌ها و موارد بسیاری نقل شده که پیامبر در هنگام تعلیم امور دینی، پیش از هر چیز سعی می‌کرد با کسی که می‌خواهد مطلبی را به او تعلیم دهد، به عنوان فرزند خود برخورد کند و او را در نهایت مهر و محبت مورد تعلیم قرار دهد. امروزه در علم روانشناسی و علم تعلیم و تربیت نیز دانشمندان ثابت کرده‌اند که برقراری ارتباط مناسب همراه با عطف و مهربانی، می‌تواند بهترین عامل موفقیت معلمان با شاگردان خود و ترغیب آنها برای علم آموزی باشد. از این رو من همیشه سعی می‌کردم تا با دانش آموزان به گونه‌ای برخورد کنم که آنها نه آنقدر از من دور شوند که نسبت به من و آموختن درس، بی‌انگیزه و بی‌رغبت شوند و نه آنقدر جذب من شوند که با امید به عطف و شفقت من نسبت به درس خواندن تنبل شوند، بلکه سعی می‌کردم با تأسی بر سیره پیامبر و حضرت علی (ع) هم دافعه داشته باشم و هم جاذبه، تا دانش آموز در شرایطی معقول و منطقی، بتواند هم برای پیشرفت درسی اش تلاش کند و هم مشکلات تحصیلی و حتی خانوادگی اش را با من درمیان بگذارد تا با همفکری و مشورت، مشکلاتش را برطرف کنیم.

تشویق و تاثیرات آن در مدیریت کلاس

انسان ها همه به تشویق نیاز دارند.

یکی از مسائلی که در تعلیم و تربیت انسانها فراوان به گرفته می شود موضوع تشویق و ترغیب است که به اولیا و معلمان تأکید می شود که فرزندان و شاگردان را تشویق کنند. سعی شود به جای توبیخ و ملامت و کوبیدن ها از راه تشویق وارد شوند آنان را به حرکت وادارند. وقتی دانش آموز فاقد انگیزه درونی باشد از حرکت کردن باز می ایستد معلم و مربی می تواند با عوامل خارجی و بیرونی فرد را به حرکت بیندازد.

شاگرد دوست دارد پدر مادر و معلمش کار او را تایید کند و به او آفرین و تحسین بگوید. نگاه کردن به تکلیف دانش آموز یک نوع تشویق برای او حساب می شود. تشویق باید همگانی باشد نکته بسیار مهم که در امر تشویق وجود دارد و بسیاری از آن غفلت می کنند که تشویق نباید در انحصار افراد خاص قرار گیرد بلکه باید شمول و عموم داشته تا همه را به تحرک و پویایی وادار کند مثلاً اگر معلم بگوید هر کس که در نوشتن املا هیچ اشتباهی نداشته باشد تشویق می شود عده معدودی را به حرکت خواهد انداخت ولی اگر معلم بگوید هر کس که در نوشتن املا کمتر از املای جلسه قبل اشتباه داشته باشد تشویق خواهد شد در این جا حرکت و فعالیت در دانش آموزان بطور گسترده ای انجام خواهد گرفت حتی دانش آموزان خیلی ضعیف هم به فکر پیشرفت و تعالی خواهند افتاد بدون تردید می توان گفت در پرتو تشویق خلاقیت و ابداعات به وجود می آید.

اثر تشویق

در اولین سال آموزگاری که چهار ماه از سال تحصیلی گذشته بود وقتی وارد کلاس شدم بعد از معرفی و صحبت بادانش آموزان به پرسش و پاسخ در مورد اندوخته های دانش آموزان در درس جامعه شناسی پرداختم وقتی نوبت به دانش آموزان آخر کلاس شد دانش آموزان با صدای بلند فریاد زدند آقا از این دانش آموزان نپرسید چون چیزی بلد نیستند معلم هیچگاه از اینها چیزی نمی پرسید بچه ها خیلی خجالت کشیدند. اولین کاری که کردم این دانش آموزان را در بین دانش آموزان زنگ قرار دادم هر روز پرسش و پاسخ را با این دانش آموزان شروع می کردم و با کوچکترین جواب به عناوین مختلف آنان را تشویق می کردم و بقیه دانش آموزان را وادار به همکاری این دانش آموزان می کردم حس تعاون و همکاری در دانش آموزان آن قدر بالا رفته بود که در زنگ تفریح به یکدیگر کمک می کردند. یک روز در زنگ جامعه شناسی در حیاط مدرسه مدیر که تجربه ای طولانی در این مدرسه داشتند و از مشکلات درسی، خانوادگی شاگردان با خبر بودند سوالاتی از این دانش آموزان نمودند. شاگردان می

گفتند آقا مدیر از زمانی که آقای حمزه ای آمدند این دانش آموزان خیلی پیشرفت کردند مدیر خیلی خوشحال شدند.

نیاز به درک شدن

یکی از علل موفقیت معلم در کلاس درس و در تعلیم و تربیت درک دانش آموز است.

اگر دانش آموز درک شود آن وقت به معلم علاقمند شده به سوی او کشیده خواهد شد، دلش هوای او خواهد کرد آثار شادمانی و نشاط و خرمی در چهره اش موج خواهد زد.

یکی از عوامل جذب کننده شاگرد درک شدن او توسط معلمش می باشد و در پرتو این جذب شدن هاست که شاگرد قوه های خود را یکی پس از دیگری از دست داده آن ها را به فعلیت خواهد رسانید. راستی اگر معلم نتواند یا نخواهد به اعماق وجودی شاگرد دست یابد چه کسانی می توانند این رسالت عظیم را انجام دهند؟

حفظ حرمت و شخصیت دانش آموز

پس از یک سال تدریس وارد مدرسه شدم در اولین برخورد با اولیا و دانش آموزان پس از پایان صحبت آنان فهمیدم که یکی از دانش آموزان مشکل اخلاقی (رفتاری) دارد. (از جمله عدم احترام به دوستان و حتی معلمان، سرپیچی از فعالیت کلاسی خیلی جسورانه و...) این شاگرد سال قبل بیرون از کلاس بسر می برده، در اولین جلسه برای انتخاب نماینده، او را انتخاب کردم در هنگام نمایندگی در غیاب من شاگردان را مورد ضرب و شتم قرار میداد بچه ها به مدیر مدرسه شکایت کردند مدیر او را به زور گرفته و او می خواست فرار کند او را درون کلاس دیگری بردند من وقتی دیدم که با مدیر این طوری رفتار می کند تصمیم دیگری گرفتم وارد کلاس شدم پس از صحبت در مورد (مهر و دوستی، ادب و احترام به دیگران و...) قانون کلاس و احترام به دیگران را روی کاغذ نوشتم و به دیوار کلاس نصب کردم و گفتم فعلاً کسانی که ۵ الی ۶ قانون را رعایت کنند سر صف تشویق می شوند و از آنها عکس می گیریم در طی چند روز تحولی در این دانش آموز ایجاد شد بعضی قانون ها را رعایت کرد پس از تشویق عکس او را با دانش آموزان مودب و زرنگ گرفته و روی عکس نوشتم شاگردان مودب کلاس و به دیوار نصب کردم و به او گفتم چون مودب شدی باید با همین شاگردان در حیات مدرسه راه بروی. دانش آموزان پایه ی بالاتر وقتی این عکس را می دیدند به دیگران می گفتند و تعجب می کردند. بالاخره این تشویق و تشویق های دیگر آنچنان در روحیه ی او اثر گذاشت برخلاف قبلاً که از انجام فعالیتها در کلاس سرپیچی می کرد خیلی سریع می نوشت و خیلی مودبانه و با احترام به دیگران کمک می کرد. برخلاف گذشته خیلی با احترام کلاس را اداره می کرد.

دادن مسئولیت به دانش آموزان

فردی که به او مسئولیت داده می شود درحقیقت با این عمل به او شخصیت داده می شده است. بدیهی است زیر بنای بسیاری از مفاسد اخلاقی و خلاف کاری ها معلول بی شخصیتی است. اگر به نوجوان شخصیت ندهیم نمی توانیم او را دگرگون کنیم.

با سپردن مسئولیت به افراد راه خوب شدن رابه روی آنان باز کرده ایم ومعلمان نباید فراموش کنند همه ی ابتکارات در انحصار درس خواندن ونمره بیست گرفتن نیست.

بنابراین نباید همه ی شاگردان را فقط به درس خواندن ونمره بیست گرفتن تشویق کنند درمیان شاگردان افرادی هستند که روحیه مدیریت در آنان از دیگران بیشتراست.

معلمان خوب می توانند با شناخت این نوع استعدادها این گونه افراد را با دادن مسئولیت پرورش داده راه مدیریت های بزرگ را برویشان بگشایند بنابراین اگر دانش آموزی درس خوان از آب در نیامد نباید او را نفی مطلق کرد چه ممکن استخدا در جوهره ی او قدرت مدیریت قرار داده باشد با سپردنمسئولیت،اینگونه افراد را از سقوط نجات داده ونیروی خدا دادی آنها را پرورش داده ایم.

رعایت تفاوت های فردی

سال اول تدریس وارددمدرسه ای شدم از نظر درسی تقریباً ضعیف و هم از نظر اخلاقی بسیار شیطون که به گوش اولیا رسیده بود هرچه دانش آموز شیطون را در این کلاس قراردادندکه حتی یکی از اولیا که پسر او زرنگ،مودب و... بوددربرابرمعاون مدرسه از من دفاع کرد و بدون ترس و دلهره با معاون مدرسه بگو مگو می کرد می گفت گناه می کنی وخدا را خوش نیماهد هرچه دانش آموز شیطون رادر کلاس این آقا قرار دادی .در بین ایندانش آموزان یک دانش آموزی بود از لحاظ درسی خیلی ضعیف تر از دیگران بود ودر ضمن خیلی خجالتی در مدت یک هفته به عناوین مختلف نتوانستم یک کلمه چه در حضور خودم چه در حضور دوستان از زبانشبکشم بالاخره با آوردن پای تا بلوومحبت ،دادن مسئولیت وبخصوص با درمیان گذاشتن اولیا او وهمکاری آنان بخصوص خواهر دلسوزش کمی به حرف آمددر ضمن نا گفته نماند بدون نظر من اورا نزد روانپزشک برده بودند ودیر آموزتشخیص داده شده بودمن به اولیا ومعاون گفتم من قبول ندارم این شاگرد خجالتی ودر ضمن نیاز به محبت دارد.یک روزخیلی عصبانی شدم او راپای تابلو آوردم وگفتم با صدای بلند بگو من می توانم زیر لب آهسته زمزمه میکرد من فریاد میزدم قبول نیست بلندتر باز بلندتردر حدود ۲۰ دقیقه طول کشید کم کم بلندتر شد به جایی رسید گریه می کرد ومیگفت می توانم تااین که دق کرده بودبچه ها میگفتند گناه داره آقا دیگه بسه نگاهی به بچه ها کردم وگفتم محمد می تواند ولی نمی خواهد خیلی باهوشه ،خیلی زرنگ می تونه از همه کلاس بهتر باشد .بعد از دو

ساعت که زنگ خونه خورد بچه ها به منزل رفتند فردا برادرش به مدرسه مراجعه کرد گفت با برادرم چه کردید دق کرده بود اما در عوض تکالیفش را نوشت جامعه شناسی را خیلی خوب توضیح می داد وما تعجب کردیم .گفتم چرا از خودش نپرسیدید جواب داد پرسیدم ولی باز هم می خواهم از زبان خودتان بفهمم ماجرا را تعریف کردم بالاخره با همکاری اولیا وتوجه وتشویق بیشتر در کلاس این دانش آموز فوقالعاده هم از نظر درسی وهم از نظر رفتاری تغییر کرد .پس مدتی مدیر سال قبل همین مدرسه که راهنما شده بودند به بازدید کلاس آمدند از اولین دانش آموزی که سوال کردند وپای تابلو آوردند همین دانش آموز بود هرچه پرسیدند چه جامعه شناسی چه درسهای دیگر خیلی خوب پاسخ داد بسیار خوشحال شدند ودر دفتر خیلی از کلاس تعریف کرده بودند .اولیا او هر چند روزی به مدرسه می آمدند وتشکر می کردند.

ایجاد فضایی دوستانه و صمیمی ومحبت آمیز

پس از پایان صحبت دانش آموزان با مدیر من نزدیک رفتم وگفتم اگر بعضی بچه ها پیشرفت کردند در عوض علی از زمانی که من معلمش شدم خیلی افت کرده ومن نگران این دانش آموز هستم روز به روز ضعیفتر ولاغرتر میگردد روز به روز علاقه ی او به درس کاهش می یابد در طول مدت درس به یک نقطه چشم میدوزد هرگز خنده در لبان او دیده نمی شود با دوستان خود به گفتگو نمی پردازد در زنگ های تفریح برخلاف همه ی بچه ها در گوشه ی زمین نشسته و فکر می کند و روز به روز وضعیتش وخیم تر می شود .بارها وبارها از او پرسیم مرا دوست نداری که درست ضعیف شده ،لاغر شدی و.....وبارها اولیا او را خواستم اما چیزیدستگیرم نشده .پس از پایان صحبت من بامدیر .مدیر سراغ علی رفت وبا نرمی وملاطفت با او صحبت کردن اگه ان صدای سوزناک گریه علی بلند شد مانند ابربهاری اشک می ریخت تا کنون گریه او را ندیده بودم مدیر او را در آغوش گرفت مدیر باوا احساس همدردی میکرد بچه ها ساکت شده بودند فقط صدای گریه علی به گوش میرسید در آن لحظه فهمیدم که علی مشکل خانوادگی دارد واز منپنهان میکرده ومدت هاست که پدر او در زندان بسر میبردچون این دانش آموز بسیار مودب وبا شعوری بود ومادر محترمی داشت فکر چنین مشکلی را نمی کردماین جا بود که احساس کردم علی نیاز به درک شدن ومحبت دارد وسپس پیش علی رفتم با احساس همدردی کردم واو را در آغوش گرفتم از آن روز به بعد در زنگ تفریح کنار او راه می رفتم خاطرات دیگران وحتى خودم را به زبان کودکانه برای او بیان می کردم سعی می کردم کلاس را شاد نگه دارم وبا توجه به موقعیتزمانی او از او انتظار داشتم وبه حرف های او خوب گوش می کردم وبا ترفندهای گوناگون به او کمک کردم هم از لحاظ درسی وهم از نظر شاد بودن ازهمه بهتر شد. ما معلمین باید بدانیم دانش آموزان انسان های آبرومندی هستند آنها حاضر نیستند آبروی خود را ریخته که در محیط خانه چه بر آنها می گذرد بازگو کنند آنها می سوزند و می سازند تاحرمت و احترام خانواده آنها ازبین نرود.

همه معلمان باید به این نکته پی برده بررسالت دشواری که بر عهده دارند آشنا شده شاگردان خود را درک کنند با عشق و سوز دلدادگی به کار تربیت آنها بپردازند معلمان باید در یابند که این انسان های کوچک که در کلاس درس حضور دارند هر یک به نوعی دچار مشکلات تربیتی هستند.

معلمان باید درارتباط با دانش آموزان به طریقی بر خورد کنند که شاگردان قوی و ضعیف و فقیرو...همه خیال کنند معلم به خاطر هریک از آنان به کلاس درس آمده یعنی رفتار معلم با هر یک از دانش آموزان به زبان خاص خودشان باشد طوری که معلم با خلق خاص وزبان ویژه دانش آموز آشنایی داشته باشد وبا همان زبان با او ارتباط بر قرار کند.

ارتباط عاطفی با دانش آموزان کلید موفقیت بنده دردوران تدریس می باشد بچه ها مرا دوست داشتند چون من همه ی بچه هارا دوست داشتم. بچه ها وقتی مرا می دیدند مرا بغل می کردند مدرسه را از خانه بیشتر دوست داشتند به همه ی دانش آموزان به یک چشم می نگریستم به تفاوت های فردی زیاد توجه می کردم دانش آموزی را تشویق می کردم که پیشرفت می کرد. پس ارتباط عاطفی با دانش آموزان کلید موفقیت معلم در تدریس است و تا زمانی این ارتباط نباشد موفقیت معلم در تدریس تقریبا غیر ممکن است.

امروزه با هوشمند شدن بعضی از کلاس ها می توان بیشتر فعالیت ها در قالب فیلم، عکس، تصاویر گوناگون ونرم افزار ها وپاورپونت متنوع ، در پرده ی متنوع انجام دادوبا قلم سمارت برد نوشت واین وسیله ی کمک آموزشی تاحدی کار معلم را ساده کرده است.

تجربه تشویق

بهترین وکم هزینه ترین روش تشویق بنده در طی سالهای اخیر در کنار اهداء جوایز مادی گرفتن عکس دانش آموزان مورد تشویق در مراسم ها در مقابل کل دانش آموزان ونصب تصاویر در تابلو اعلانات و وبلاگ آموزشگاه که به این منظور طراحی گردید وهمچنین دادن مسئولیت به این افراد وهمچنین اجازه سخنرانی دانش آموزان مورد تشویق وبیان علت های موفقیت خود در سر صف برای سایرین می باشد.که از طرف دانش آموزان بسیار زیاد مورد استقبال قرار می گیرد.ضمنا در این مورد بهتر است علاوه بر روش های ابتکاری از ۹۰ روش تشویق دانش آموزان در صفحه ۹۰ کتاب معاون یک مدیر است کمک گرفته شود. (۹۰ روش تشویق در جلسه معاونین در اختیار کلیه همکاران قرار گرفت)

چند تجربه مفید درباره شیوه برخورد با دانش آموزان خاطی که مقررات آموزشگاه را رعایت نمی کنند.

در این مورد قبل از هر چیز باید گفت وبه آن یقین نمود که ما بایک انسان طرفیم وما معاونین یا سایر معلمین در رابطه با شاگردان خود نباید این حق را به خودمان بدهیم که شاگرد را به دلیل اینکه یک نسل از ما دیرتر به دنیا آمده است یا چند سال از ما کوچکتر است پذیرنده ی همه حرفهایمان بدانیم ما معاونین وسایر همکاران باید به همه دانش آموزان توجه داشته باشیم مخصوصاً در دوره راهنمایی با توجه به اقتضای سنی خود به توجه بیشتر ما نیاز دارند و دوست دارند که به اظهار نظرهای آنان توجه کنیم و طرف مشورت ما قرار بگیرند.

اگرما به این مسئله توجه نکنیم و شاگردان را در تصمیم گیری ها دخالت ندهیم یا همیشه از تعداد خاصی نظر خواهی کنیم یا مسئولیت بدهیم شاگردان برای جلب توجه ما و اثبات وجود دست به کارهایی خواهند زد که نظم مدرسه را به هم بریزند. ولذا داشتن یک فکر مثبت درمورد هر دانش آموز و پرهیز از هرگونه پیشداوری وقضاوت عجولانه درموردمسائل انضباطی دانش آموزان امری ضروری می باشد.

چند نکته

۱- درصورت تذکر ویا نصیحت دانش آموز بهتر است این امر حتما به صورت خصوصی صورت بگیرد و نتیجه چند دقیقه ای این امر ممکن است با نصیحتهای چندین ساعته که برای جمع در طی سال عنوان می شود برابری کرده وحتی موثر تر باشد. (این جمله در پاسخ سؤال من ازیک همکار در زمان بازنشستگی اش بود که ازوی خواستم یک تجربه مفید کاریش رابه عنوان هدیه برایم بیان نماید)

۲- درصورت معرفی دانش آموز خاطی از سوی همکار حتما از وی بخواهیم تا علت آن را به صورت کتبی برایمان درج نمایید.

۳- شیوه برخورد با مسایل انضباطی حتما به تناسب جرم انجام گرفته صورت بگیرد. مثلا در صورت عدم رعایت بهداشت کمک به پاکیزه نمودن محیط ویا در صورت وارد کردن خسارت مجبور نمودن دانش آموز یا اولیاء وی به جبران آن.....

۴- داشتن یک قانون تنبیه مناسب مشابه ماده ۷۶ آئین نامه انضباطی مدارس بسیار ضروری وموثر می باشد .

۵- بهتر است هر موقع که تعهدی از دانش آموزان خاطی گرفته می شود به همان تناسب تعهدی از طرف خود ما معاونین به دانش آموز داده شود که درصورت عدم تکرار موارد کسر انضباط وی جبران خواهد شد.

۶- در باره کوتاه بودن بیش از حد موی سر دانش آموزان بهتر است بدانیم با توجه به مقررات آموزش و پرورش در صورت رعایت بهداشت و شئونات اسلامی چنین امری بی دلیل و فاقد ضرورت است.

طرح اتاق فکر چند منظوره

اصول طرح :

الف) تشکیل گروه‌های فکری با موضوع بندی افراد :

۱- گروه درسی

۲- گروه تربیتی و پرورشی

۳- گروه ورزشی

۴- گروه اردویی و تفریحی

۵- سایر گروه‌های مورد تشخیص واحد آموزشی

شرح طرح :

۱- اختصاص فضای خاص برای اتاق فکر

۲- گروه بندی اعضا براساس علائق و ظرفیت ها

۳- تدوین جدول زمان بندی جلسات برای گروهها

۴- تشکیل جلسات براساس جدول و مستندسازی صورت جلسات به ویژه مصوبات

ارزیابی و نظارت :

گروه مدیریت و راهبرد که تشکیل شده از دانش آموزان علاقه مند و مدیر واحد آموزشی است این گروه را تشکیل می دهد و برونداد گروههای اتاق فکر را به عنوان مصوبات پیگیری و اجرا می کنند.

ب) ریشه یابی از مشکلات دانش آموزان بدون مشاجره لفظی و حفظ حرمت ها و دادن فرصت کوتاه مدت به آنان جهت پاسخ به سؤالات زیر در داخل اتاق فکر :

۱. چه عاملی باعث شد از کلاس درس اخراج و شما را به اتاق فکر هدایت کردند؟
۲. اگر اخراج از کلاس بخاطر بی نظمی بوده علت آن را با صداقت و تعمق بیان کنید.
۳. اگر اخراج از کلاس بخاطر کم کاری درسی بوده علت را به طور شفاف با اندیشیدن بیان کنید.
۴. در خصوص بند (۲ و ۳) دوست داشتید دبیر با شما چگونه رفتار میکرد؟
۵. بیان کنید در اتاق فکر چه تصمیمی در قبال اعمال خویش گرفته اید.
۶. دوست دارید بر گشت شما از اتاق فکر مجدداً به کلاس درس چگونه باشد.
۷. نظر شما درباره اتاق فکر چیست؟

شرح طرح :

پیشنهاد می شود معاونین محترم آموزشی مکان مناسبی را به موضوع اشاره شده با امکانات مطلوب از نظر میز، صندلی و ... بطور آزمایشی اختصاص داده و نتایج حاصله را مستندسازی نموده تا شاید از این طریق بتوان ناهنجاریهای موجود را کاهش داد، ضمناً عملکرد و نظارت اتاق فکر به گونه ای باشد که تصور دانش آموزان برای اصلاح رفتار باشد نه مشوق اخراج از کلاس درس.

ارزیابی و نظارت: مدیریت، معاونین و شورای مدرسه برون داد طرح را با عنایت به مستندات پیگیری کرده تا دانش آموزانی که پس از مشاوره در اتاق فکر مشکلات درسی و انضباطی شان مرتفع می گردد به نحو شایسته در مراسم صبحگاه یا سایر مناسبت ها مورد تشویق قرار گیرند.

جهت نظم بخشیدن هر چه بیشتر به امور جاری مدرسه

جهت نظم بخشیدن هر چه بیشتر به امور جاری مدرسه تصمیم گرفتیم از بین دانش آموزان افرادی را به عنوان «دستیار معاون» انتخاب نمایم. پس از انتخاب آنان، براساس تواناییها و علایق خودشان آنها را در پستههای مختلف سازماندهی نموده و طی جلسه ای به شرح وظایف و مسئولیت هایشان پرداختیم و کارتهایی که معرف وظایف آنان بود در اختیارشان قرار دادیم که همیشه همراه خود داشته باشند. در سر صف آنها را به سایر دانش آموزان معرفی کرده و خواستار همکاری کلیه دانش آموزان با دستیار معاونان شدم.

خلاصه ای از وظایف آنان به این صورت بود که :

۱- یک نفر در هر کلاس وظیفه ی کنترل بهداشت فردی دانش آموزان و بهداشت عمومی کلاس را بر عهده داشت.

۲- جهت مدیریت مراسم آغازین، ۳ نفر مسئول هماهنگی مراسم و تشکیل منظم صف ها در حیاط مدرسه را عهده دار بودند.

۳- جهت مدیریت زنگ های تفریح، ۴ نفر در حیاط مدرسه و ۳ نفر در سالن مسئولیت حفظ نظم و هدایت دانش آموزان به حیاط و پس از اتمام زنگ تفریح کلاس را به عهده داشتند.

۴- یک نفر به عنوان مسئول حضور و غیاب دانش آموزان، که در ساعت مقرر دفتر حضور و غیاب را به کلاسها برده و پس از ثبت غائبین توسط دبیر امضاء و سپس به دفتر مدرسه تحویل می داد.

۵- ۲ نفر مسئولیت ثبت تأخیر ورود دانش آموزان به مدرسه را به عهده داشتند.

کلیه نقاط قوت و ضعف دانش آموزان که توسط دستیار معاون ثبت می شد را پس از تحویل، در دفتر انضباطی خود ثبت می نمودم به طوری که با مشاهده صفحه مربوط به هر دانش آموزی تمامی موارد مثبت و منفی انضباطی او مشخص می شد.

دانش آموزانی که به عنوان دستیار معاون انتخاب می شدند برای مدت دو ماه به انجام وظایف خود می پرداختند و پس از آن افراد دیگری جایگزین می شدند. پس از پایان دو ماه در صورت انجام صحیح امور محوله در حضور تمامی دانش آموزان مورد تشویق قرار گرفته و جوایزی به آنان اهدا می شد. جهت جایگزینی سعی می کردم از افرادی استفاده کنم که در وضعیت اخلاقی و رفتاری و یا درسی آنان پیشرفت حاصل شده بود، و این طرح مورد تأیید مدیر، دبیران و اولیاء نیز بود.

بدین صورت مدرسه با مشارکت فعال دانش آموزان اداره می شد. و رقابت جهت تعیین «دستیار معاون» شور و شوق زیادی را در مدرسه ایجاد می کرد و دانش آموزان سعی می کردند تا با رعایت قوانین و مقررات مدرسه و پیشرفت درسی بتوانند این مسئولیت را بر عهده بگیرند.

امید است که با کسب تجارب و تبادل اندیشه و نظرات بتوانیم به آینده سازان میهن اسلامیمان خدماتی ارزشمندتر ارائه نماییم و قدمی هر چند کوچک در جهت اعتلای دانش و فرهنگ ایران عزیز برداریم.

پیشنهادات

مشکل دنیای غرب زمانی شروع شد که وقتی به دنبال علم رفتند خدا را کنار گذاشتند ، علم آنها علم سکولار شده علم دنیایی و مادی و بریده شده از خدا .
حضرت علی (ع) فرمودند :من خدا را با هر شیئی می بینم اما نه به یگانگی و خارج از هر شیئی اما نه به دوگانگی .
در زمینه ی مدیریت بهتر کلاس درس و تجربیات خلاق تدریس چند پیشنهاد جالب دارم که امیدوارم مورد توجه قرار بگیرد

۱) بهتر است هفته ای اول و دوم برای دانش آموزان در نظر گرفته نشود تا ترس آنها از نمره ریخته و بیشتر با دانش آموزان آشنا شویم.

۲) به دانش آموزان شلوغ و بی نظم مسئولیت دهیم و با آنها راه بیاییم و خوب تا کنیم سر به سر آنها نگذاریم .

۳) در مواقعی که تسلط به تدریس درس مربوطه نداریم به هیچ عنوان اقدام به تدریس آن درس نکنیم چون ضعف در تدریس شخصیت معلم را دچار خدشه می کند اعتماد دانش آموز به معلم از لحاظ علمی کم می شود .

۴) زیاد امتحان برای دانش آموزان نگذاریم چون نه افراط نه تفریط در حد متعادل امتحان گذاشته شود .

۵) گاهی گفتن یک خاطره یا شوخی و جوک کلاس را از خستگی خارج و به محیط تنوع می دهد .

۶) گاهی مطالب را در قالب شعر یا جمله عنوان کردن جذاب تر و فهم آن راحت تر است .

۷) با دانش آموزان نه خشن برخورد کنیم نه زیاد از حد صمیمی چون کلاس داری را دچار مشکل می کند.

۸) در هنگام تدریس در حد اعتدال صحبت کنیم چون اگر دانش آموزان صرفا شنونده باشند خسته می شوند و تدریس حالت سخنرانی به خود می گیرد .

۹) از آزمایشگاه و اتاق کامپیوتر و سی دی آموزشی برای تدریس استفاده شود.

۱۰) بین دانش آموزان فرق نگذاریم و انتظارات ما از دانش آموزان در حد توان آنها باشد.

پیشنهاداتی برای همکاران معاون برای تسهیل مدیریت مدرسه

همکاری و تعامل با مدیر و سایر معاونین در فراهم سازی زمینه لازم جهت تحقق بخشیدن به اهداف مصوب دوره یا دوره های تحصیلی با همکاری و مشارکت کارکنان ، دانش آموزان و اولیای آنها و با بهره گیری از امکانات و ظرفیت های داخل و خارج از مدرسه .

همکاری در ایجاد زمینه برای بهبود وضعیت دانش آموزانی که دچار ناهنجاری های رفتاری - اخلاقی، نارساییهای جسمانی و مشکلات خانوادگی می باشند ، با حفظ اصل رازداری و در صورت لزوم معرفی آنها به مدیر جهت اقدامات مقتضی .

همکاری در برنامه ریزی به منظور جلب مشارکت معلمان و سایر کارکنان مدرسه برای ایفای نقش تربیتی .

همکاری در ایجاد هماهنگی بین عوامل انسانی مدرسه جهت اجرای صحیح و به موقع برنامه ها و فعالیت های آموزشی بر اساس ضوابط و مقررات .

همکاری در جهت حسن انجام فعالیت ها و وظایف کارکنان مدرسه و ارزشیابی مستمر از عملکرد آنها بر اساس ضوابط ، همچنین شناسایی کارکنان کوشا ، ساعی ، فعال و شایسته با همکاری سایر کارکنان و معرفی به مدیر به منظور تقدیر و تشویق آنها .

همکاری در برنامه ریزی ، نظارت و اجرای فعالیت های عمومی و فراگیر نظیر مراسم آغازین ، مناسبت ها ، ایام ... ، نماز جماعت ، فعالیت های قرآنی و گروهی و مسابقات فرهنگی ، جامعه شناسی و جامعه شناسی ، بازدیدها و اردوهای آموزشی و پرورشی .

تجزیه و تحلیل نتایج ارزشیابی پیشرفت تحصیلی ، تربیتی و انضباطی و نیز حضور و غیاب دانش آموزان با همکاری سایر کارکنان و معلمان و اطلاع رسانی به موقع به اولیا و دانش آموزان .

مراقبت و رسیدگی به حضور و غیاب کارکنان اداری و آموزشی و اتخاذ تدابیر لازم برای انجام وظایف آنها در غیاب ایشان با همکاری سایر کارکنان .

حضور فعال در مدرسه قبل از آغاز کار روزانه و مادامی که برنامه ها و فعالیت های آموزشی و پرورشی در جریان است و خارج شدن از آن پس از خروج تمامی دانش آموزان از مدرسه مطابق با ضوابط .

همکاری با مدیر در آماده سازی فضا و تجهیزات قبل از آغاز سال تحصیلی و همچنین برنامه ریزی و نظارت بر تجهیز ، توسعه و حفظ و نگهداری اموال ، فضاها و تجهیزات آموزشی و پرورشی .

نتیجه گیری

نتیجه ای که از این تجارب می توان گرفت این است که معلم در کلاس درس بر اساس موقعیت به نحو مقتضی می کوشد با شاگردان به تعامل و هم فکری به فرایند یادگیری بپردازد. شکل های تعامل در کلاس همانند پرسیدن ، سوال کردن ، پاسخ دادن به یک پرسش باعث ترغیب دانش آموزان به تفکر و بازخورد اطلاعاتی می شود که دانش آموزان نسبت به دانش آموزان دیگر با مشکلات رفتاری و هوشی که دارند این تعامل را در کلاس درس می توانند به خوبی اجرا کنند . در نتیجه معلم خود را در کلاس بر آن داشته که با تمرین و تکرار زیاد و اقدامات و راهبردهای مطلوب بتواند این تعاملات را در کلاس به جریان اندازد و رفتارهای ناخوشایند و نامطلوب را حذف و رفتارهای درست و مفاهیم اساسی و آموزشی صحیح را جایگزین آن کند.

فهرست منابع و مآخذ

- ۱- اکبری ، ابوالقاسم . (۱۳۸۱) . مشکلات نوجوانان و جوانان . تهران : چاپ دوم نشر ساوالان . fa.wikipedia.com
- ۲- احدی ، حسن و محسنی ، نیک چهر . (۱۳۷۳) . روانشناسی رشد . تهران : نشر بنیاد .
- ۳- ریتاویکس، نلسون والن سی، ایزرائیل . (۱۳۷۲) . اختلالات رفتاری کودکان (مترجم : تقی منشی طوسی) . مشهد : انتشارات قدس رضوی .
- ۴- شعاری نژاد، علی اکبر . (۱۳۶۲) . روانشناسی یادگیری . تهران : انتشارات توس
- ۵- شفیق آبادی، عبدالله . (۱۳۷۴) . راهنمایی و مشاوره کودک . تهران : انتشارات سمت .
- ۶- قاسمی پویا، اقبال . (۱۳۸۱) . راهنمای عملی پژوهش در عمل . تهران : چاپ افست .
- ۷- کریمی، یوسف . (۱۳۷۹) . روانشناسی اجتماعی . تهران : نشر ارسباران .
- ۸- میر کمالی . سید محمد . (۱۳۷۹) . روابط انسانی در آموزشگاه . تهران : یسپرون .
- ۹- میلانی فر، بهروز . (۱۳۷۰) . روانشناسی کودکان و نوجوانان استثنایی . تهران : قوس .
- ۱۰- نلسون ، ریتا و لکس ، الن سی ، ایزرائیل . (۱۳۶۹) . اختلالات رفتاری کودکان . (مترجم : محمد تقی منشی طوسی) . مشهد : انتشارات آستان قدس رضوی . fa.wikipedia.com
- ۱۱- نوابی نژاد ، شکوه . (۱۳۷۲) . رفتارهای بهنجار و نابهنجار کودکان و راههای پیشگیری و درمان . تهران : انتشارات انجمن اولیاء و مربیان fa.wikipedia.com
- ۱۲- چرا کودکان حسادت می کنند . (۱۷-۶-۸۲) . www.tebyan.net
- ۱۳- اختلال بیش فعالی (۲۵-۱۰-۸۵) . fa.wikipedia.com